

Gyephasználat – új megközelítésben

Az EU közös költségvetésének 45 százalékát kitevő közös agrárpolitikai finanszírozásból 40 százalékot a szántóföldi növények rendtartásának működtetése emészt fel. Ezen belül a területalapú támogatás csak a gabona-, olajos-, fehérje- és rosnövények vetésterületére vonatkozik. A szántóföldi termelés csökkentését célzó kötelező terület pihentetésnél, amely jelenleg a szántó 10 százaléka, semmiképpen nem jöhet szóba a takarmányozási célú gyepterület építés, miután a pihentetett területen termelt növények nem használhatók fel állatok takarmányozására.

A tejsiaci reform, melyet az Európai Bizottság Agenda 2000 programcsomagjában tett közzé, és a berlini találkozón hagytak jóvá, érintheti az európai gyepterületeket. A három lépcsőben összesen 15 százalékkal csökkenő intervenciók tejsiaci szintén három lépcsőben növelt jövedelempótló kompenzáció ellen-súlyozza. Ezt a tejsiaci alapon fizetik majd a termelőknek. Emellett az egyes tag-államok a tejtermelők további támogatására „nemzeti keret-összegeket” is kapnak majd, ami a nemzeti költségvetési keretből még kiegészíthető lesz. A nemzeti kiegészítés vagy tejsiaci alapján vagy területalapú támogatásként folyósítható. Ha a tagállam ez utóbbit választja, akkor a támogatást a használatban lévő állandó legelőterület nagysága szerint lehet megállapítani. Ebben az esetben hektáronként maximum 350 euró (kb. 87 500 forint) támogatás fizethető ki legelőterület-hektáronként.

Támogatások és követelmények

Azok a tejtermelő gazdálkodók, akiknek a gazdasága hegyvidéki térségben található, tejhasznú teheneik után szintén jogosultak a külterjes termelést ösztönző támogatásra. Ebben az eset-

ben a termelőnek hat hónapos tartási kötelezettséget kell vállalnia a támogatás alapjául szolgáló teheneke vonatkozásban.

Ami a tejelő marha ágazatnál a gyepekkel kapcsolatban még csak lehetőség, az a húsmarha ágazatban már közvetlen kifizetésekben jelenik meg. Az 1999. május 17-e óta érvényben lévő szabályozásra vonatkozó igény egy időben jelent meg a megnövekedett környezetvédelmi kívánalmakkal, és a környezeti terhelést csökkentő állampolgári követelményekkel, melyek az extenzív állattartás ösztönzéséhez vezettek.

A piacsabályozó eszközök közül a közvetlen jövedelemkiegészítő támogatások célja a hústermelés céljára szarvasmarhát tartó termelők méltányos jövedelmi szintjének biztosítása. A támogatások formái közül a gyepekkel összefüggésbe hozható a speciális húsmarha támogatás (2002-ben tinók esetén 9 és 21 hónapos kor után 2x150 euró, bikáknál 9 hónapos kor után 1x210 euró), az anyatehén támogatás (minden nem intenzív tejhasznosítású fajta után évente és tehénenként 200 euró, mely nemzeti költségvetésből 50 euróval kiegészíthető, valamint a külterjes termelést ösztönző prémium, melynek célja az extenzív állattar-

tás ösztönzése. Azok a termelők jogosultak az igénybevételeire, akik már részesültek a fenti támogatásokban és az extenzifikálási prémium állatsűrűségi kritériumait teljesíteni tudják.

Kifizetésének feltétele, hogy hektáronként maximum 1,4 nagyállat egység/takarmánytermő terület legyen az állatsűrűségi mutató. A támogatás mértéke 100 euró/állat. Takarmánytermő területnek számítanak a legelők, kaszálók, szálas- és tömegtakarmány előállítására fordított területek, illetve az EU szabályozás szerinti földalapú támogatásban nem részesített területek. Az állatsűrűség kiszámításához használt takarmánytermő területnek legalább 50 százaléka gyeppel kell legyen.

Létszám-alapú támogatások

Kiegészítő támogatásra 2000 óta van lehetőség, az EU által leosztott, országonkénti keretből nemzeti hatáskörű szabályozás mellett. Ez utóbbi teszi lehetővé a nemzeti sajátosságokhoz való igazodást. A támogatás alapja az állatlétszám vagy termőterület.

Az állatlétszám alapon adott támogatásnál nincs meghatározva az egyedenkénti támogatási mérték. A támogatási jogosultság alapját jelentő állatok köre lehet himivarú szarvasmarha, anyatehén, tejhasznú tehén és üsző. Ebben az esetben a tagországok meghirdethetik a támogatást, mint a speciális húsmarha támogatást vagy az anyatehén támogatást kiegészítő támogatási formát. Előbbiben a jogosultságot jelentő himivarú állat nem lehet nyolc hónapnál fiatalabb vagy 180 kilogrammnál kisebb vágott testsúlyú.

A húsmarhán túl, a juh- és kecskehús szabályozásnak is

vannak a gyepterületekkel összefüggésbe hozható vonatkozásai. Az „éves anyajuh, anyakecske támogatás” a juh és kecsketartók méltányos jövedelmi szintjét hivatott biztosítani. A 2001 decemberében életbe lépett szabályozás szerint, anyajuh után évente 21 euró (tejtermelésre szakosodott termelő egy anyajuh után csak 16,8 euró), illetve kecskehús előállítás céljából tartott anyakecske után 16,8 euró támogatást kap a termelő. A támogatást adják a saját tenyészetből származó tenyész utánpótlásra szánt jerek és gödölyék után is.

Kiegészítő támogatásként 7 euró/anyajuh, illetve anyakecske támogatás nyújtható azoknak a termelőknek, akik az adott tagállam által meghatározott kedvezőtlen adottságú térségben gazdálkodnak. Ezen túl az egyes tagországok az EU által meghatározott keretösszeg mértékéig további támogatást nyújthatnak a juh- és kecsketartó gazdák számára. Ennek a támogatásnak a jogosultsági kritériumait a tagországok önállóan határozzák meg, figyelembe véve az adott ország sajátosságait és ágazati érdekeit. Ahogyan a húsmarha (bizonyos vonatkozásokban a tejelő marha is), úgy az anyajuh és anyakecske támogatás is figyelembe veszi a farmra vonatkozó állatsűrűségi kritérium teljesítését.

Állatsűrűség

Az Európai Unió agrárszabályozásáról szóló FVM füzetek illetékes kiadványa alapján, az állatsűrűségi mutatót igen lényeges szempontnak kell tekintenünk a támogatási feltételek között. Idézzük: „A tagország illetékes hatóságának meg kell állapítania az egyes gazdaság takarmánytermő területére jutó állatsűrűségi mutatót minden olyan terme-

lő esetében, aki az adott évben benyújtott területalapú és legalább egy, az anyatehén vagy speciális húsmarha támogatásra vonatkozó támogatási kérelmet. A tárgyalt támogatások esetében az a termelő részesülhet prémiumban, akinek a birtokán az állatsűrűség nem haladja meg a takarmánytermő terület egy hektárra vetített 2 nagyállategységet.

Az állatsűrűségi mutató kiszámításánál azokat a himiváru szarvasmarhákat, tehéneket és üszöket kell számításba venni, amelyek az adott évben az adott gazdaságban megtalálható volt, illetve számításba kell még venni azokat a juhokat és kecskéket, melyekre vonatkozóan az állattartó az adott évben támogatási kérelmet nyújtott be.

A nagyállat-egység számításához kapcsolódó átváltási arányok

- Bika, tehének és egyéb 2 évnél idősebb szarvasmarhák: egy nagyállategység;
- Szarvasmarhák 6 hónapos és 2 éves kor között: 0,6 nagyállategység;
- Anyajuh: 0,15 nagyállategység.

Az állatsűrűség számításához használt takarmánytermő terület nem tartalmazhatja a gazdasági és egyéb épületeket, erdőt, tavat, utakat vagy azon területeket, amelyeken más, közösségi támogatási rendszerhez tartozó növényfajtát termelnek. Az állandó kultúrák (ültetvények), kertészeti növények vagy a terület-pihentetési programban részt vevő területek szintén nem számíthatók be a takarmánytermő területbe.

Azok a termelők, akik kevesebb, mint 15 nagyállat egységgel rendelkeznek a gazdaságukban, mentesülnek a támogatási jogosultsághoz kapcsolódó állatsűrűségi korlátozás alól.

Vidékpolitikai kapcsolódások

A jelen programozási időszak vidékfejlesztési támogatásai

közül a gyepterületek szempontjából kiemelt figyelmet érdemel:

• A kedvezőtlen adottságú és környezeti hátrányok által sújtott területeken gazdálkodók jövedelempótló támogatása. A támogatásban azok részesülhetnek, akik

- vállalják, hogy a kedvezőtlen adottságú térségben a jövedelempótló juttatás megkapásától számított legalább öt éves időszakon keresztül gazdálkodó tevékenységet folytatnak, és

- a környezet és a tájjelleg megóvásával, különösen a fenntartható gazdálkodással kapcsolatos elvárásokkal összeegyeztethető gazdálkodási tevékenységet folytatnak.

• Az agrár-környezetvédelem támogatása, amely elősegíti

- a környezet védelmével és fejlesztésével, valamint a tájjelleg, a talaj, a természeti erőforrások és a genetikai sokféleség megóvásával kapcsolatos elvárásokkal összeegyeztethető mezőgazdasági földhasznosítási módszerek alkalmazását,

- a gazdálkodási tevékenység környezet szempontjából kedvező extenzifikálását és a kis hozamú legelőkön való gazdálkodást,

- a fenyegetett, nagy természeti értéket képviselő, mezőgazdasági hasznosítású környezet megóvását,

- a táj és a történelmi jellegzetességek fenntartását,

- a környezeti tervezés alkalmazását a gazdálkodási gyakorlatban.

Gyepterületi vonatkozások

Az ismertetett két támogatás – EU szakzsargon szerint intézkedés – részletező leírása nyomán számos gyepterületi vonatkozást tartalmaz.

• *Kedvezőtlen adottságú hegyvidéki térségek:*

Hegyvidékieknek számítanak azok a területek, amelyeket a következők jellemeznek:

- a tengerszint feletti magasság miatti rendkívül nehéz

éghajlati viszonyok, amelyek következtében a természetres alkalmas évszak jelentős mértékben lerövidül,

- alacsonyabban fekvő területeken az a tény, hogy az érintett terület legnagyobb része túl meredek lejtőn fekszik ahhoz, hogy gépekkel megművelhető legyen, vagy túl drága és különleges berendezéseket kellene használni a megműveléshez, vagy

- a fenti két tényező kombinációjának a megléte, ahol a tényezők hatásai kevésbé élesen jelentkeznek, azonban a kettő kombinációja a fentiekkel egyenértékű hátrányt okoz.

• *Egyéb kedvezőtlen adottságú térségek:*

Olyan, a természetes termelési feltételek szempontjából homogén és az összes alábbi jellegzetességet mutató gazdaságokból álló kedvezőtlen adottságú térségek, ahol fennáll a földhasznosítás abbahagyásának a veszélye, és ahol a tájjelleg megőrzése szükséges, valamint az alábbi adottságok mindegyike megtalálható:

- alacsony hozamú, nehezen megművelhető föld, olyan korlátozott lehetőségekkel, amelyek csak többletköltség árán hidalhatók át, és amely földterület elsősorban külterjes állattenyésztési célokra hasznosítható;

- az átlagosnál érzékelhetően alacsonyabb hozamokat biztosító, a mezőgazdasági teljesítmények mutatószámai szempontjából kis termelékenységű természetes környezet;

- főként mezőgazdasági tevékenységből élő kis számú vagy fogyatkozó lakosság, ahol az elvándorlás veszélyezteti az érintett térség életképességét, és további lakóhelyként való használatát.

• *Sajátos (egyedi) hátrányok által sújtott térségek:*

A kedvezőtlen adottságú térségek közé tartozhatnak más, speciálisan hátrányos adottságú térségek, amelyekben szükség esetén bizonyos feltételek mellett gazdálkodási

tevékenységet kell folytatni a környezet védelme vagy javítása, a tájjelleg megóvása és a térség idegenforgalmi vonzerejének megőrzése, vagy a partvonal védelme céljából.

A kompenzációs járulékok mértékét meghatározott minimális (25 euró/ha) és maximális (200 euró/ha) összeg között állapítják meg mezőgazdasági területre.

Környezetvédelmi kötelezettségek

Agrár-környezetvédelmi támogatás nyújtandó azoknak a gazdálkodóknak, akik legalább öt éves időtartamra vállalják az agrárkörnyezettel kapcsolatos elvárások teljesítését. Ha szükséges, a környezeti szempontok figyelembe vételével bizonyos tevékenységek céljaira hosszabb időszak irható elő. Az agrár-környezetvédelmi kötelezettségvállalások többet foglalnak magukban a szokásos jó gazdálkodási gyakorlatok alkalmazásánál. Olyan szolgáltatásokra vonatkoznak, amelyeket más támogatási intézkedések, például a piactámogatás vagy a kompenzációs járulékok nem tartalmaznak. Az agrár-környezetvédelmi kötelezettségekhez kötődő támogatást évente nyújtják, és az alábbi szempontok alapján számítják ki:

- elmaradt jövedelem,
- a vállalt kötelezettségből származó többletköltségek, és
- ösztönző nyújtásának szükségessége.

A közösségi támogatás éves jogosultsági összegei egyenári növények esetében hektáronként 600 euró, évelő növényeknél 900 euró, egyéb célú földhasznosítás során pedig 450 euró. Ezek az összegek a gazdaság agrár-környezetvédelmi kötelezettségei által érintett részére vonatkoznak.

NAGY GÉZA
egyetemi tanár

PETŐ KÁROLY
egyetemi tanár, tanszékvezető
DE Agrártudományi Centrum
Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kőr